

חטאת לתודה), והיינו משום שולד חטאת לעולם במיתה. אך א"כ לרבא חזרת קושית הגמרא שם, מה טעם לא תני להו גבי הדדי.

וי"ל (וכ"מ בשיטמ"ק מנחות פ רע"א) שלרבא לא נאמרה הלכה של 'ולד חטאת' אלא בנתעברה לאחר ההקדש, אבל במקדש מעוברת דעתו מעיקרא שיוכל להתכפר בולד כי אדם מתכפר בשבח הקדש, ועל כן אינו בגדר 'ולד חטאת' שנאמרה בו ההלכה, ואעפ"י שקדושתו מחמת אמו ולא מחמת עצמו, דהא קיימינן הכא כמ"ד 'שיירו אינו משוייר'. ומה שכתב רש"י לעיל בע"א (ד"ה הרי זה ולד שלמים) שנחשב גם זה 'ולד חטאת' היינו לפי רבי אלעזר ודלא כרבא.

ובזה מובן מדוע נקט רבי יוחנן 'הפריש חטאת מעוברת' הלא לפי רבא שאדם מתכפר בשבח הקדש לכאורה ה"ה במפריש ואח"כ נתעברה (כן העיר בשפ"א, ע"ש) – אך אם נתעברה אח"כ בזה נאמרה ההלכה שולד חטאת למיתה ואין יכול להתכפר בו גם אם אינו רוצה להתכפר באמו. (וע"ע בשפ"א, חזו"א עמ' 336).

'אמר רב פפא: לא נצרכה אלא שאמר בתוך כדי דיבור, מהו דתימא תכ"ד כדיבור והאי עיוני הוא דקמעייין, קמ"ל'. לפי גירסה זו נראה שהגמרא כאן נוקטת שאין מועילה חזרה בתוך כדי דיבור בהקדש. ומכאן יצא לו להרמב"ם (מעשה הקרבנות טו, א) דין זה. ודלא כפי הסוגיא בב"ק (עג) שאפשר לחזור בתוך כדי דיבור של שאלת רב לתלמיד ('שלום עליך'), ורק בשיעור שאלת תלמיד לרב סובר רבי יוסי שאי אפשר לחזור (וכן נראה מפרוש רבנו גרשום להלן כו:).

ואולם התוס' השוו סוגיתנו עם הסוגיא בב"ק, וכנראה לא גרסו בגמרא 'והאי עיוני הוא דקמעייין'. ופרשו 'מהו דתימא תכ"ד – של שאלת תלמיד לרב – כדיבור דמי, קמ"ל' דלא אלא כדי שאילת רב לתלמיד בלבד (עפ"י משנה למלך מעה"ק טו, א. וע"ע בחדושי הנצי"ב).

דף כו

'בהמה זו חציה תמורת עולה וחציה תמורת שלמים... תרעה עד שתסתאב ותימכר ויביא בדמי חציה תמורת עולה ובדמי חציה תמורת שלמים'. בספר מקדש דוד (קו"א ב, ג) עמד על טעם הדבר שאי אפשר להקריבה כמות שהיא; אם משום מה שאמרו (בחולין כט.) אין שוחטים שני זבחים כאחד שנאמר תזבחהו, וכאן הוא כשוחט שני זבחים, עולה ושלמים. ואמנם דין זה אינו אלא לכתחילה, אבל מ"מ צריך שיהא ראוי לשחטו ביחיד הלכך זה שאינו ראוי לכך – מעכב.

ועוד אפשר שלכך אין מקריבים אותו לפי שאין מה לעשות באבריו, להקטירם אי אפשר משום דין 'שלמים' שבו, ולאכלם גם כן אי אפשר משום חלק ה'עולה', והרי זה כעולה שנתערבה בשלמים – ירעו עד שיסתאבו.

ואם שחט זבח זה – מובא בתוספתא (ג) שטעון עיבור צורה ויצא לבית השריפה. לפי הטעמים דלעיל מובן הדבר, שהרי פסולו בקודש ולא מחמת עצמו, אם משום שאי אפשר לשחטו מפני שהוא כשני זבחים, או בגלל תערובת עולה ושלמים. עד כאן מדבריו.

'בהמה חציה עולה וחציה חטאת – (כולה) תיקרב עולה, דברי רבי מאיר. רבי יוסי אומר: תמות. ושויין באומר חציה חטאת וחציה עולה שתמות'. רש"י ורבנו גרשום מפרשים שלכך תמות, הואיל ואינו מחויב חטאת [והריהי דומה לחטאת שנתכפרו בעליה]. והתוס' הקשו מהגמרא בנדרים שהמפריש חטאת כשאינו מחויב בה לא אמר כלום, ואין דין 'מיתה' אלא בחמש חטאות המתות.

ויש מפרשים בשיטת רש"י שאכן האומר 'הרי זו עלי חטאת' – דבריו קיימים וחל עליה קדושת חטאת אלא שאינה קריבה [ומשום כך אמרו שהחטאת אינה באה בנדר ובנדבה] הלכך דינה במיתה. ויתכן שמפני כך אינה מגויה עם חטאות המתות, שחטאת זו פשוט שדינה במיתה שהרי אינה ראויה להקרבה (עפ"י שער המלך מעה"ק יד, ח מהרב לשון למודים – עפ"י רש"י בנדרים ו. ד"ה דבריו קיימים. וע' גם בספר מקדש דוד סו"י יב). והתוס' פרשו שמדובר כאן בעשיית תמורה ולא בהקדש ראשון, והריהי תמורת חטאת שדינה במיתה (וכן נקט בלקוטי הלכות לעיקר).

ובדעת הרמב"ם פירש הכסף-משנה (מעשה הקרבנות טו, ג) שמדובר שהיה מחויב חטאת ואמר 'חציה עולה וחציה לחטאתי', ולפי שנתערב בה חלק מעולה ואי אפשר להקריבה חטאת, לפיכך תמות, שחטאת לאו בת רעיה היא (ובלחם משנה הקשה על כך הלא מצינו חטאת שנולד בה פסול שדינה ברעיה ולא במיתה. ובשפת אמת באר שכיון שאינו עומד להקרבה מתחילתו הרי זה כחטאת שכיפרו בעליה).

המפרשים הקשו על כך מסיפא דברייתא, באומר חציה חטאת וחציה עולה מדוע לרבי מאיר שסובר תפוס לשון ראשון דינה במיתה והלא חטאת גמורה היא (כן הקשו בחק נתן ובלקוטי הלכות). ובספר ובמקדש דוד (קו"א ב, ג) יצא לחדש שחטאת שהקדיש חציה ורק מכח דין 'פשטה' הריהי קדושה כולה – אינה מכפרת, שלא היתה הפרשה לשם חטאו בשלמות, ומשום כך תמות אף לר"מ. וע"ע בספר מרכבת המשנה.

ויש מי שפרש שמדובר שהיה מחויב חטאת ואחר כך נתכפר באחרת, לכן דינה במיתה, ואין צורך להגיה בברייתא כדברי התוס' שמדובר על תמורה (חדושי הנצי"ב).

'בהמה של שני שותפים, הקדיש חציה שלו וחזר ולקח חציה אחרת והקדישה – קדושה ואינה קריבה'. דוקא בשקדישה שוב לאחר שלקחה, אבל אם לא הקדישה אין אומרים מיגו דנחתא קדושת דמים חלה קדושת הגוף ותפשוט הקדושה בכולה, הגם שכעת כולה שלו ואין דעת אחרת המעכבת – שכיון שבשעה שהקדישה לא פשטה הקדושה בכולה, חלה עליה הקדושה רק על חציה ותרעה עד שתסתאב, ויהיו דמי חציה הקדש וחצי חולין (עפ"י תוס' גיטין מז: ד"ה גמרו, כהסבר האחיעזר ח"ב מד, ג). ומרש"י (בבבחים יב ובקדושין ז) משמע שלא חלה כלל קדושת הגוף ויכולה להמכר ללא שיפול בה מום, ולשיטתו צריך לומר שרק אם בזמן ההקדש היתה כולה שלו, ובידו להקדיש כולה – חלה קדושת הגוף. מה שאין כן בשותפין (אחיעזר ח"ג נו, א).
וכן נקט בפשיטות באבנ"מ (לא סוף סקכ"ב) שאין עליה אלא קדושת דמים, גם לאחר שלקחה. וע' קובץ הערות תרד; קובץ שיעורים ח"ב – במכתב מהגר"מ זמבא זצ"ל.

(ע"ב) 'ושמע מינה בעלי מומין חיים נדחין'. הרמב"ם (פסולי המוקדשין טו, ד; שגגות ג, ח) פסק אין דיחוי בבעלי חיים [וכן פסק דיחוי מעיקרו – אינו דיחוי] ודלא כר' יוחנן.

ובטעם הדבר שאין תורת 'דיחוי' בבעלי חיים – נראה מדברי המאירי (בהידושו לקדושין ז:), לפי שבע"ח לא נחלטה קדושתם שאפשר להם לצאת לחולין ע"י פדיון אם יפול בהם מום, הלכך אין קדושתם חמורה כל כך לחול עליהם שם 'דיחוי'.

ויש להקשות לפי זה הלא בעופות אין פדיון (כמנחות קא. ובסוף כריתות), והרי מבואר (בבבחים עג:) דלמאן דאמר אין דיחוי בע"ח – הוא הדין בעופות.

ובספר זרע אברהם (לגר"מ זעמבא הי"ד. כ, כח) באר הטעם, לפי שלא חלה קדושת קרבן אלא בשעת שחיטתו, הגם שהוא קדוש קדושת הגוף עוד קודם לכן. וכיון שענינו של דיחוי אינו פסול הגוף לעצם

הקדושה, אלא רק פסול ב'תורת הקרבה' שלו, לכן אין חל פסול זה כשקדם לחלות קדושת הקרבן. ומזה הוציא שכל שאין הדיחוי נוגע לקדושת קרבן – אף מחיים יש דיחוי.

[וע' גם בספר אבן האזל מעה"ק טו, ד. ולפי סברה זו יש להוכיח ששעיר המשתלח יש בו תורת 'קרבן' (כמו שמובא בשם הגר"ח), שהרי משמע בגמרא (ביומא סד) שמחלוקת רב ורבי יוחנן אמורה גם בשעיר המשתלח, וכן מפורש בתוס' ישנים שם – ואם לא היה בו תורת קרבן, הלא אין ענין דיחוי בשעיר המשתלח שייך לדין דיחוי בבע"ח בשאר קרבנות שכל ענינו הוא פסול בתורת הקרבה כאמור. וע' משל"מ סופ"י מהלכות טומאת צרעת].

ונראה מכל לשונות הגמרא והמפרשים, שדין הוא שבבעל-חיים לא חל פסול 'דיחוי', שאין חלים על דבר חי אלא פסולים הבאים מחמת מום או מחמת עבירה ולא פסול טומאה וכדו', והוא הדין פסול 'דיחוי' לא חל לדעה אחת בבע"ח. 'ואף שאין לנו לעניות דעתנו הסבר מספיק לקרב הדברים אל השכל, אבל כל המעיין בצדק יראה שאי אפשר להוציא כל לשונות חז"ל מפשוטן...' (האריך בכל זה בשבט הלוי ח"ו קונטרס הקדשים ח,ה. וע"ע דבר שמואל פסחים צח).

'חציה עולה וחציה מעשר... חציה תמורה וחציה מעשר מאי'. לפרש"י והרמב"ם (תמורה ג,ג) מדובר שאין לפניו בהמת קדש אבל יש לו בביתו, הלכך יש בתמורה זו גריעותא, ואילו אמר 'חציה עולה וחציה תמורה' – חלה העולה ולא התמורה, אבל כשאומר 'חציה תמורה וחציה מעשר' הואיל ויש גם גריעותא בהקדשת מעשר, נסתפקו מהם עדיף (עפ"י לחם משנה שם).

ולראב"ד, באמירת 'חציה מעשר' יש חסרון מפני שאין מעשר לחצאין, ובתמורה – מפני שאין אדם מתכוין לאיסור, הלכך העולה עדיפה משניהם לחול.

ולפרוש הר"י בתוס' מדובר כשמגנה בהמותיו תחת השבט ואמר משיצא העשירי יהא חציו עולה וחציו מעשר. וספק הגמרא מדובר כשהיתה שם בהמת עולה וכשיצא העשירי אמר חציו תמורת עולה זו וחציו מעשר (עחז"א בכורות כו, יב).

והוסיפו התוס' לפרש שמדובר כשהקדיש לעולה או לתמורה עם יציאת מיעוטו מן הדיר, שעדיין לא חל המעשר, אבל מקדיש ביציאת רובו – דברי הרב שומעין והרי כולו מעשר. [ובחזון איש (שם) צדד לומר שאפילו ביציאת רובו חלים דבריו מפני שלא ביטל המצוה מכל וכל אלא עשה שינוי במנין, שאם זה עולה יהא האחד-עשר עשירי – אלא אם כן אין לו בדיר בהמות נוספות שאז אכן הוא כמקדיש בהמת בכור עם יציאת רובה שאין דבריו חלים. 'וצ"ע'. וכן צדד בספר מקדש דוד (קו"א ב, בסוף סק"ג) מטעם אחר].

דף כז

'תחת משכחת לה לישנא דאיתפוס ולישנא דאחולי... והלכך גבי קדשי מזבח דעבדין תמורה לישנא דאתפוס הוא, גבי קדשי בדיק הבית דלא עבדין תמורה לישנא דאחולי הוא'. השפת-אמת העיר למה לי תוספת זו, והלא כיון שמשמע בשני אופנים אם כן תלוי הדבר בכוננו, אם נתכוין לתמורה או לחילול. ונראה לכאורה (כעין שכתבו התוס' בכ"מ בכגון זה) שאמר כפי מה שיפרשו חכמים את לשונו, ולא היתה לו דעה מסוימת לתמורה או לחילול דוקא.

וכן נראה סתמא דמלתא, שהרי אמרו בסמוך שאם היו לפניו תמימות ובעלת מום ואמר לשון סתמית, אעפ"י שבתמימות ודאי נתכוין להמיר, הבע"מ נתכוין לחלל, דלא שביק איניש התרא ועביד איסורא. ולכאורה אין מובן הלא ראינו שעובר וממיר ולא אכפת לו באיסור, אך הבאור שרצונו אינו אלא שהאחרת תיקדש תחת זו, וכל שיכול למלא רצונו בהתר כן עדיף לו,

דפים כה – כו

מב. מה הדין בתמורות והקדשות דלהלן?

א. 'הרי זו תמורת עולה תמורת שלמים'.

ב. 'תחול זו ואח"כ תחול זו'; 'לא תחול זו אח"כ חלתה זו'.

ג. 'תמורת עולה ושלמים'.

ד. 'בהמה זו חציה תמורת עולה וחציה תמורת שלמים'.

ה. 'חציה עולה וחציה חטאת'; 'חציה חטאת וחציה עולה'; 'חציה עולה וחציה שלמים'.

ו. שותף בבהמה שהקדיש חציו שלו וחזר ולקח חציה מהשותף האחר והקדישה.

ז. 'חציה עולה וחציה מעשר / תמורה'; 'חציה תמורה וחציה מעשר'.

א. 'הרי זו תמורת עולה תמורת שלמים' – הרי זו תמורת עולה. דברי רבי מאיר. אמר רבי יוסי: אם לכך נתכוין

תחילה – דבריו קיימים (ודינו כדלהלן). ואם משאמר 'תמורת עולה' נמלך ואמר 'תמורת שלמים' – הרי זו

תמורת עולה.

הלכה כרבי יוסי. ואפילו חזר בו תוך כדי דיבור אין מועיל (עפ"י משנה למלך טו,א).

ב-ג. האומר 'תחול זו ואחר כך תחול זו' – דברי הכל תפוס לשון ראשון.

הרמב"ם השמיט זאת. ושוא משום שדבר פשוט הוא. ולא נקטוהו בגמרא אלא משום הסיפא

(לקוטי הלכות).

'לא תחול זו אח"כ חלתה זו' – שתיהן קדושות. הלכך תרעה עד שתסתאב ויביא בדמי חציה עולה ובדמי

חציה שלמים.

וכן הדין באומר 'תמורת עולה ושלמים' – דבריו קיימים לדברי הכל.

כן אמר רבי יצחק בר' יוסף אמר רבי יוחנן. וכן סובר אב"י (בזבחים ל), אבל רב דימי ורבא (שם) חולקים

וסוברים שרבי מאיר נוקט לעולם תפוס לשון ראשון, גם ב'תמורת עולה ושלמים' וגם ב'לחצות' (כגון

שאמר: 'בהמה זו לחצות לעולה ושלמים'). וכן היא סברת רבי יהודה במשנת זבחים.

כאמור הלכה כרבי יוסי, הלכך אין נפקותא להלכה במחלוקת האמוראים בדעת רבי מאיר.

ד. 'בהמה זו חציה תמורת עולה וחציה תמורת שלמים' – לדברי רבי מאיר, כולה תיקרב עולה. ולדברי רבי

יוסי, תרעה עד שתסתאב ותימכר ויביא בדמי חציה תמורת עולה ובדמי חציה תמורת שלמים.

ה. 'חציה עולה וחציה חטאת' – לדברי ר"מ תיקרב עולה ולדברי רבי יוסי תמות. 'חציה חטאת וחציה עולה'

– לדברי הכל תמות.

א. רש"י ור"ג פרשו בהקדש ראשון, ולכך תמות מפני שהקדיש חטאת ואינו מחויב בה [וכמו טאת

שכיפרו בעליה].

והתוס' הקשו על כך ממה שאמרו בנדירים שהמקדיש חטאת כשאינו חייב לא אמר כלום. ופרש

ר"י (וכן הביאו מהתוספתא) שאמר 'חציה תמורת חטאת', לכך לרבי יוסי דינה במיתה. (וכן נקט

לעיקר בספר לקוטי הלכות).

ב. היה מחויב חטאת ואמר 'חציה לעולה וחציה לחטאת' דינה כנ"ל. ואם אמר 'חציה לחטאתי

וחציה לעולה' – לרבי מאיר תיקרב חטאת ולרבי יוסי תמות (עפ"י חק נתן ולקוטי הלכות, והקשו

מזה על פירוש הכס"מ).

'בהמה זו חציה עולה וחציה שלמים' – לדברי רבי מאיר קריבה עולה, ולדברי רבי יוסי קדושה ואינה קריבה (אלא רועה ונפדית כנ"ל), ועושה תמורה ותמורתה כיוצא בה, שמכח קדושה דחוויה היא באה.

א. שחטה ללא פדיון – תעובר צורתה ותצא לבית השריפה (תוספתא ג. וע' בטעם הדבר במקדש דוד קו"א ב, ג).

ב. אם הפסיק בין 'חציה עולה' ל'חציה שלמים' כדי שאילת רב לתלמיד ('שלום עליך'), אעפ"י שנתכוין מתחילה לזה – אין מועילים דבריו האחרונים, שכבר נתפשטה הקדושה בכלה כשאמר 'חציה עולה', אבל בהפסק קטן מזה מועילים דבריו אפילו לא נתכוין מתחילה (לקוטי הלכות עפ"י הסוגיא בב"ק והתוס' שם).

ו. אמר רבי יוחנן: בהמה של שני שותפים, הקדיש האחד חציה שלו וחזר ולקח חציה והקדישה – קדושה ואינה קריבה [מפני שנדחית מהקרבה, וסובר יש דיחוי בדמים, ובבע"ח, ואף בדיחוי דמעיקרא], ועושה תמורה ותמורתה כיוצא בה.

הרמב"ם פסק דלא כר' יוחנן, שאין דיחוי בבעלי חיים, ודיחוי מעיקרו לא הוי דחוי, הלכך בדין שני שותפים פסק שקרבה (מעשה הקרבנות טו, ד. וע' גם בהל' פסוה"מ ג, כג; שגגות ג, ח). וע"ע בהרחבה בובחים יב.

ולענין דיחוי בדמים, כתבו התוס' (ובחים יב.) שאין חולק בדבר, וכן הלכה (עפ"י רמב"ם מעה"ק טו, ד שגגות י, ג). וערמב"ן קדושין ז שרב אין סובר דיחוי בדמים).

ז. אמר אביי: אמר 'חציה עולה וחציה מעשר' – דברי הכל קריבה עולה.

רש"י ו"ג פרשו הטעם, שאין מעשר מתקדש בכך אלא דרך מנין. והוא הדין באומר 'חציה עולה וחציה תורה' – לא חלה תמורה לגבי עולה, שהרי אין עומדת אצלו בהמה אחרת שממיר בה. וכן פסק הרמב"ם (תמורה ג, ג).

והתוס' פרשו שמדובר במעביר צאנו תחת שבטו ואמר משתצא העשירי תהא חציה עולה וחציה מעשר, והואיל וקדושת עולה קדושת פה היא – עדיפה מקדושת מעשר, ורק בכגון עולה ושלמים אמר רבי יוסי שדבריו קיימים.

'חציה תמורה וחציה מעשר' – מהו. תיקן.

דפים כו – כז

מג. מה בין לשון תמורה ללשון חילול, וכיצד הדין כשאין ברור מבחינת הלשון אם כוונתו להתפס בתמורה או לחלל?

אלו הן לשונות תמורה: 'זו תמורת זו' / 'זו חליפת / חליפי זו'.
לשון חילול: 'זו מחוללת על זו'.

לפיכך אמר בבהמות קדשים (תמימה או בע"מ) 'זו תמורת זו' / 'חליפת זו' – הרי זו תמורה. 'מחוללת על זו' – אין זו תמורה, ואם היתה בעלת מום – יוצאת לחולין. ואילו בקדשי בדק הבית, אמר 'חליפת זו' / 'תמורת זו' – לא אמר כלום. 'מחוללת על זו' – דבריו קיימים.

זו תחת זו' יכול לשמש הן לשון תמורה הן לשון חילול. הלכך בקדשי מזבח שעושים תמורה – נידון